

אלו הן הלוקין

ריב"ן

פרק שלישי

מכות

כג.

עין משפט
גר מצוה

קבו א מיי פ"ז מהל' ינוס הל' ד' סמג עשין כל טו"ש"ע א"ע ס' קסה סעיף 7 ונרצז אלפס כמות סמוך לסוף פרק ז ק"ד ק"ח ב"מ פ"ז מהל' י"ט הל' טו:
קכ"ג א מיי פט"ז מהל' סנהדרין הל' ט:
ק"ד ד ה מיי שם הל' ט:
ק"ה ו מיי שם הל' ט:
ק"ו ח מיי שם פ"ז מהל' ו:
ק"ז ט י ב מיי שם הלכה ה:
ק"ח ט מיי שם הל' ז:

רבי יהודה אומר (ב) צעין יתירי כח (ו) חסירי מדע. ג"ל דפליג אתגל קמא דאמר אין מעמידין כלל חסירי מדע דאין מדקדקין דצד דצהא טעמא דגמרא אין נכון לכאורה לומר דלרבי יהודה מעמידין דוקא חסירי מדע:

אין חוסמין. אין נגערין צה שלא תאמר אי אפשי צו: את המועדות. חולו של מועד: חג המצות תשמור. מפרש בחגיגה (דף י"ט.) אם צראשון וצשעי הרי כבר אמר הא לא צה להזכיר אלא על חולו של מועד שאסור צעשיית מלאכה: א"ל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס. היינו מעיד עדות שקר: אבקתא. כמו מיצק מאחריו: אפילו יתירי כח ואפילו חסירי מדע. דאין להקפיד צכך: אי אמרת בשלמא דאפילו חסירי מדע. יכולין להעמיד צהן היינו דאליטריך כו' למורז"ל: מכה מועמת. כגון שאמרוהו לפחות מכה צסידור אחד: אין לי אלא מכה רבה כו'. רישא דצרייתא הכי איתא צסיפרי"ט) אין לי אלא צומן שמוסיפין על מנין ארבעים על כל אומד ואומד שאמרוהו צית דין מנין ת"ל ו- לא יוסף מכל מקום מכה רצה אין לי אלא מכה רצה כו'. אין לי דחייב על לא יוסף אלא צומן שהכהו מכות הרצה על האומד מכות מועטות אפילו שתי מכות או אחת מנין דאסור להוסיף ת"ל ו- לא יוסף לא יוסף להכותו על אלה על מנין האומד: שהוא מכה רבה. שניתן להכותו צעל כורחו"ט) כן נראה לרבי וצלאשון אחר קיבל רבי: ח"ג ת"ר אחד האיש ואחד האשה צריעי ולא צמים דצרי רבי מאיר רבי יהודה אומר האיש צריעי והאשה צמים וחכמים אומרים אחד האיש ואחד האשה צין צריעי צין צמים והתניא רבי יהודה אומר אחד האיש ואחד האשה צריעי אמר רבי יצחק הא דקאמר רבי יהודה אחד האיש ואחד האשה צריעי הכי קאמר שניהן שוין צריעי דמשנתקלקלו צריעי פטורין אצל צמים איכא פלוגתא: קלה. נתקלקל צריעי ולישנא דקרא נקט ונקלה לשון זלוזל: בין בראשונה בין בשניה. צין קודם שהכהו כלל צין לאחר שהכהו והיינו ראשונה הגצהה ראשונה שמגציה ידו להכות אם נתקלקל צאותה הגצהה מתמת פחד או שנתקלקל צהגצהה שניה דהיינו לאחר שהכהו: פוטריין אותו. דנקלה קרינא ציה דהא קלה: נפסקה הרצועה. אם צהגצהה שניה נפסקה פוטריין אותו דהא נקלה צאותה הכאה שהכהו ואם קודם שהכהו נפסקה כשהרים ידו להכות אין זו קלה: צבשי"ק קלה. פירושו לכשילקה יקלה שאמרוהו שאם ילקוהו מיד יתקלקל צריעי פוטריים דפן יוסף ונקלה כתיב דאין נותנין לו מכה שיקלה עליה מיד כן שמעתי אצל אמרוהו שלא יתקלקל עד לאחר המלקות מלקין אותו: קלה תחלה. קודם שקיבל שום הכאה מלקין אותו אחרי כן: **מתני'** על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו. דמדה טובה מרובה ממדת פורענות² אחד מתמש מאות³ צדמדת פורענות כתיב (שמות כ) פוקד עון אבות על צנים על שלשים ועל רבעים וצמדה טובה כתיב (שם) עושה חסד לאלפים ומתרגמין לאלפין דרי ארבעה דורות כנגד אלפים דורות היינו אחד מתמש מאות מיעוט לאלפים אינו פחות משני אלפים וכל שכן אם כפשוטו דמשמע אלפים עד סוף כל הדורות: דכתיב. אחר כל העריות ונכרתו הנפשות העושות הרי חייב צהן ונתן חיים למונע וצדל מהם דכתיב קודם העריות ושמתם את חוקותי ואת משפטי וגו'⁴:

(א) [ינמות 97 דף 7].
(ב) פסחים 97 ק"ח.
(ג) כריתות י"א צ"ק לז.
(ד) [מוספתא פרק 7].
(ה) שו"ע 97 כ"ה.
(ו) [מוספתא פרק 7].
(ז) [מגילה 1:1, ט] [ע"ז יד:1, ט] תצא ס' רפ"ה.
(ח) תוספתא סוטה רפ"ד.

הגהות הגר"א

[א] גמ' לא יוסף. נמתק וי"ב על א"ה (וכ"ה נספרי): [ב] רש"י ד"ה אין לי כו' א"א ז"ל פן: [ג] שם לא יוסף. ז"ל על א"ה:

תורה אור השלם

(א) ארבעים יבנו לא יוסף פן יוסף להכותו על אלה מכה רבה ונקלה אחיד לעיניו: [דברים כה, ג]
(ב) לא תחסם שור צדיו: [דברים כה, ד]
(ג) כי ישבו אחים יחדו וימת אחד מהם ובן אין לו לא תהיה אשה המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה: [דברים כה, ה]
(ד) אלהי מפקה לא תעשה ק"ד: [שמות לה, יז]
(ה) את חג המצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך למועד חג האביב כי בחג האביב יצאת ממצרים: [שמות לה, יח]
(ו) ואנשי קדש תהיון לי ויבשר בשדה מרפה לא תאכלו לבלב תשלבון אתו: [שמות כב, ל]
(ז) לא תשא שמע שוא אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס: [שמות כב, א]
(ח) ידע שור קנהו ויחמוד אבוס בע"זו ישאל לא ידע עמי לא תתבונן: [ישעיה א, ג]
(ט) והיה אם בן הבית הרשע והפילו השפט והיהו לפניו כדי רשעתו במספר: [דברים כה, ב]
(י) כי פל אשר יעשה מפל התועבת האלה ונקרתו הנפשות העושות מקרב עמים: [ויקרא י"ח, כט]

הגהות הב"ח

(א) גמ' (מ"ט משום נקלה) תל"מ וי"ב ס"א אין זה: (ב) שם ת"ר אמרוהו לכשילקה יקלה פוטריין וכו' מנ"ל יקלה מלקין וכו' ולא שיקלה כבר צ"ד: (ג) תוס' ד"ה שניהם שוין ברעי ומיהו:

ליקוטי רש"י

שארין חוסמין. לופין [סוחרין] טעמיהם לנפסה להחייבם לו אלא כופין אותו ויולק, חוסמין לישנא דקרא קא נקט דילק מלא חוסוס [יבמות ד]. המבזה את המועדות. שטושה מלאכה בחולו של מועד דכתיב את חג המצות תשמור ונפקא לן צמסכת חגיגה (דף י"ט.) אסור מלאכה בחולו של מועד [רשב"ם פסחים ק"ח]. והמקבל צשון הרע. שמקבלו ומלאמנו על חבירו אע"ג דלקבוליה לא מייבני ליה למישא ליה מייבני כדמפרש צמסכת נדה (דף ס"א.) וקרי ביה צא תשיא. נראה צעני דלא גרסינן לה דכולו משמעת מלא תשא שצמספר או מעיד הכי נפשא צפוי שמע שוא [רשב"ם פסחים ק"ח]. אבקתא. קסור, אדוק. [עבודה זרה יד:]. התם רין. ומצוה צמנסה זו ואיכא ונקלה צין שנקלה הכי הוא אסין [שבועות כה:]. כ"ל חייבי בריתות שצ"ק. שהמרו צהן עדים על לאו שעמו כתיב ולקו צצית דין. נפטר מידו בריתתן. שזו אין צ"ד של מעלה נפטרין [מגילה ז:].

הגהות וציונים

[א] "נמי" ליתא באה"ת רבעי דפוד"ר ובכתיב: [ב] בכתיב נוסף קרי ביה והכפילו, וכך מפרש מלאכת שלמה. רבינו בחיי ומהרש"א ותו"ש מביאים כן בשם הירושלמי: [ג] "אפילו" נוסף בדפוס פפ"ד"מ (ד"ס, ועיי' חילופי גרסאות): [ד] ג"א דתייתו מרזיא [וכ"א בערוך ערך רז א] [גליין] ופירושו בכח, מהרש"א: [ה] רש"א אין מל"קין [גליין]: [ו] ג"א שנקלה ולא שלקה: [ז] ס"א ניב"ל"ת [גליין]: [ח] מלאכת שלמה):

שניהם שוין (א). ומיהו אשה

אף צמים: **קלה.** כל הנתקלקל צריעי איש ואשה משגציה הרצועה להלקותו צראשונה או צשניה פוטריין אותו ואין מנין אותו כלל אצל נפסקה דוקא כי נפסקה צשניה שלקה אחת ולא שנפסקה צראשון קודם שלקה כלל: והצאת

גמ' (ה) **מ"ט משום נקלה** אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה מנין לרצועה שהיא של עגל דכתיב (א) ארבעים יכנו וסמך ליה (ב) לא תחסום שור בדישו (ג) ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה *מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה דכתיב לא תחסום שור בדישו וסמך ליה (ד) כי ישבו אחים יחדו וגו' ואמר (ה) רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה *כל המבזה את המועדים כאילו עובד עבודה זרה דכתיב (ו) אלהי מסכה לא תעשה לך וסמך ליה (ז) את חג המצות תשמור ואמר רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה כל המספר לשון הרע וכל המקבל לשון הרע וכל המעיד עדות שקר ראוי להשליכו לכלבים דכתיב (ח) לכלב תשליכון אותו וסמך ליה (ט) לא תשא שמע שוא וגו' קרי ביה נמי (י) לא תשיא: |שתי רצועות וכו': תנא של חמור כדדריש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא (יא) ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע וגו' אמר הקב"ה יבא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו: ידה מפה וכו': אמר אביי שמע מינה כל חד וחד לפום גביה עבדינן ליה אמר ליה רבא אם כן נפיש להו רצועות טובא אלא אמר רבא אבקתא אית ליה כי בעי מיקטר ביה כי בעי מרפה בה: מלקין אותו וכו': מנא הני מילי אמר רב כהנא דאמר קרא (ב) והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר רשעה אחת מלפניו שתי רשעיות מאחריו: אין מלקין אותו וכו': אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן מנין לרצועה שהיא מוכפלת שנאמר (ג) והפילו (ד) והא מיבעי ליה לגופיה א"כ לכתוב קרא יטוהו מאי הפילו ש"מ תרתי: המכה מכה בידו: תנו רבנן דאין מעמידין חזנין אלא חסירי כח ויתירי מדע רבי יהודה אומר אפילו (ה) חסירי מדע ויתירי כח אמר רבא כוותיה דרבי יהודה מסתברא דכתיב (ו) לא יוסף פן יוסף אי אמרת בשלמא חסירי מדע היינו דצריך לאזהורי אלא אי אמרת יתירי מדע מי צריך לאזהורי ורבנן אין מזרוין אלא למזורו תנא כשהוא מגביה מגביה בשתי ידיו וכשהוא מכה מכה בידו אחת כי היכי דליתה מדידיה: והקורא קורא כו': תנו רבנן (א) הגדול שבדיינין קורא השני מונה והשלישי אומר הכהו בזמן שמכה מרובה מאריך בזמן שמכה מועמת מקצר והא אנן תנן חוזר לתחלת המקרא ומצוה לצמצם ואי לא צמצם חוזר לתחלת המקרא תנו רבנן (ב) מכה רבה אין לי אלא מכה רבה מכה מועמת מנין ת"ל ו- לא יוסף אם כן מה תלמוד לומר מכה רבה לימוד על הראשונות שהן מכה רבה: נתקלקל וכו': תנו רבנן (ג) אחד האיש ואחד האשה ברעי ולא במים דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר האיש ברעי והאשה במים וחכ"א אחד האיש ואחד האשה בין ברעי בין במים והתניא רבי יהודה אומר אחד האיש ואחד האשה ברעי אמר רב נחמן בר יצחק שניהם שוין ברעי אמר שמואל (ד) כפתוהו וורץ מבית דין פטור מיתובי (ה) קלה בין בראשונה בין בשניה פוטריין אותו נפסקה רצועה בשניה פוטריין אותו בראשונה אין פוטריין אותו אמאי להוי כרץ התם רץ הכא לא רץ ת"ר (ו) אמרוהו לכשילקה (ז) קלה פוטריין אותו לכשיצא מבית דין קלה מלקין אותו ולא עוד אלא אפילו קלה בתחלה מלקין אותו שנאמר (ח) והכהו [וגו'] ונקלה ולא שלקה (ט) כבר בבית דין: **מתני'** (י) כל חייבי בריתות שלקו נפטרו ידי בריתתם שנאמר (יא) ונקלה אחד לעיניך כשילקה הרי הוא כאחד דברי רבי חנניה בן גמליאל ואמר רבי חנניה בן גמליאל מה אם העובר עבירה אחת נוטל נפשו עליה העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו ר"ש אומר ממקומו הוא למד שנאמר (ב) ונכרתו הנפשות העושות וגו' ואומר

אין חוסמין. חולו של מועד: חג המצות תשמור. מפרש בחגיגה (דף י"ט.) אם צראשון וצשעי הרי כבר אמר הא לא צה להזכיר אלא על חולו של מועד שאסור צעשיית מלאכה: א"ל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס. היינו מעיד עדות שקר: אבקתא. כמו מיצק מאחריו: אפילו יתירי כח ואפילו חסירי מדע. דאין להקפיד צכך: אי אמרת בשלמא דאפילו חסירי מדע. יכולין להעמיד צהן היינו דאליטריך כו' למורז"ל: מכה מועמת. כגון שאמרוהו לפחות מכה צסידור אחד: אין לי אלא מכה רבה כו'. רישא דצרייתא הכי איתא צסיפרי"ט) אין לי אלא צומן שמוסיפין על מנין ארבעים על כל אומד ואומד שאמרוהו צית דין מנין ת"ל ו- לא יוסף מכל מקום מכה רצה אין לי אלא מכה רצה כו'. אין לי דחייב על לא יוסף אלא צומן שהכהו מכות הרצה על האומד מכות מועטות אפילו שתי מכות או אחת מנין דאסור להוסיף ת"ל ו- לא יוסף לא יוסף להכותו על אלה על מנין האומד: שהוא מכה רבה. שניתן להכותו צעל כורחו"ט) כן נראה לרבי וצלאשון אחר קיבל רבי: ח"ג ת"ר אחד האיש ואחד האשה צריעי ולא צמים דצרי רבי מאיר רבי יהודה אומר האיש צריעי והאשה צמים וחכמים אומרים אחד האיש ואחד האשה צין צריעי צין צמים והתניא רבי יהודה אומר אחד האיש ואחד האשה צריעי אמר רבי יצחק הא דקאמר רבי יהודה אחד האיש ואחד האשה צריעי הכי קאמר שניהן שוין צריעי דמשנתקלקלו צריעי פטורין אצל צמים איכא פלוגתא: קלה. נתקלקל צריעי ולישנא דקרא נקט ונקלה לשון זלוזל: בין בראשונה בין בשניה. צין קודם שהכהו כלל צין לאחר שהכהו והיינו ראשונה הגצהה ראשונה שמגציה ידו להכות אם נתקלקל צאותה הגצהה מתמת פחד או שנתקלקל צהגצהה שניה דהיינו לאחר שהכהו: פוטריין אותו. דנקלה קרינא ציה דהא קלה: נפסקה הרצועה. אם צהגצהה שניה נפסקה פוטריין אותו דהא נקלה צאותה הכאה שהכהו ואם קודם שהכהו נפסקה כשהרים ידו להכות אין זו קלה: צבשי"ק קלה. פירושו לכשילקה יקלה שאמרוהו שאם ילקוהו מיד יתקלקל צריעי פוטריים דפן יוסף ונקלה כתיב דאין נותנין לו מכה שיקלה עליה מיד כן שמעתי אצל אמרוהו שלא יתקלקל עד לאחר המלקות מלקין אותו: קלה תחלה. קודם שקיבל שום הכאה מלקין אותו אחרי כן: **מתני'** על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו. דמדה טובה מרובה ממדת פורענות² אחד מתמש מאות³ צדמדת פורענות כתיב (שמות כ) פוקד עון אבות על צנים על שלשים ועל רבעים וצמדה טובה כתיב (שם) עושה חסד לאלפים ומתרגמין לאלפין דרי ארבעה דורות כנגד אלפים דורות היינו אחד מתמש מאות מיעוט לאלפים אינו פחות משני אלפים וכל שכן אם כפשוטו דמשמע אלפים עד סוף כל הדורות: דכתיב. אחר כל העריות ונכרתו הנפשות העושות הרי חייב צהן ונתן חיים למונע וצדל מהם דכתיב קודם העריות ושמתם את חוקותי ואת משפטי וגו'⁴:

אשר

שתנתן לו נפשו. דמדה טובה מרובה ממדת פורענות² אחד מתמש מאות³ צדמדת פורענות כתיב (שמות כ) פוקד עון אבות על צנים על שלשים ועל רבעים וצמדה טובה כתיב (שם) עושה חסד לאלפים ומתרגמין לאלפין דרי ארבעה דורות כנגד אלפים דורות היינו אחד מתמש מאות מיעוט לאלפים אינו פחות משני אלפים וכל שכן אם כפשוטו דמשמע אלפים עד סוף כל הדורות: דכתיב. אחר כל העריות ונכרתו הנפשות העושות הרי חייב צהן ונתן חיים למונע וצדל מהם דכתיב קודם העריות ושמתם את חוקותי ואת משפטי וגו'⁴:

[א] נדצ"ל דאיצטריך כן לאזהורי (באה"מ): [ב] [צ"ל בב"ב כחו תו"ט] [גליין] רש"ש וכו"ה בכתיב: [ד] ברש"ש מוסף על אחד מחמש, ובכתיב ממדת פורענות דמדת פורענות אחת מחמש מאות במדה טובה דבמדת פורענות כתיב: [ה] נראה דתיבת "וגו" מיותר והד"א עם הדיבור הבא, וכ"ה בכתיב דייבור אחד, ושם ליתא תיבות "ושמתם את חוקותי ואת משפטי וגו'": [ו] עיין מהרש"א וחילופי גרסאות: